

Agnieszka Poczta-Wajda

Dostosowanie rynkowe w sektorze rolno-żywnościowym krajów wysokorozwiniętych w wyniku postanowień rundy urugwajskiej

Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy 1, 293-301

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

AGNIESZKA POCZTA-WAJDA

DOSTOSOWANIA RYNKOWE W SEKTORZE ROLNO- -ŻYWNOŚCIOWYM KRAJÓW WYSOKOROZWIĘTYCH W WYNIKU POSTANOWIEŃ RUNDY URUGWAJSKIEJ

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

CEL I ZAKRES PRACY

Interwencjonizm rolny krajów wysokorozwiniętych wywołuje istotne reperkusje w światowym handlu artykułami rolnymi i żywnościowymi. Na arenie międzynarodowej szczególnie często poruszany jest fakt, iż uniemożliwia on krajom rozwijającym się, których gospodarki często są silnie zależne od sektora rolnego, korzystanie z przewag komparatywnych w postaci taniej siły roboczej oraz korzystnych warunków produkcyjnych i blokuje im dostęp do światowych rynków rolnych obniżając ceny produktów rolnych poprzez stosowane instrumenty wsparcia. Negatywne efekty interwencjonizmu stały się przesłanką do rozpoczęcia w ramach Układu Ogólnego w Sprawie Taryf Celnych i Handlu (GATT), a następnie Światowej Organizacji Handlu (WTO) negocjacji nad liberalizacją sektora rolno-żywnościowego. Pierwszą znaczącą próbą ograniczenia interwencjonizmu w sektorze rolno-żywnościowym w skali międzynarodowej było podpisanie w 1995 roku Porozumienia w Sprawie Rolnictwa Rundy Urugwajskiej GATT/WTO, które doprowadzić miało do większej liberalizacji w handlu produktami rolnymi, głównie poprzez ograniczenie instrumentów pozataryfowych, redukcję ceł i subsydiów eksportowych oraz ograniczenie wsparcia wewnętrznego, zwłaszcza w krajach wysokorozwiniętych. Różne są jednak opinie co do tego, czy liberalizacja światowej polityki rolnej rzeczywiście postępuje i czy przemiany w kształcie tej polityki oraz stosowanych instrumentach wsparcia znalazły swój wyraz w dostosowaniach w sferze realnej sektora rolno-żywnościowego.

Celem głównym pracy była ocena dostosowań polityk rolnych w wybranych krajach wysokorozwiniętych do postanowień Rundy Urugwajskiej GATT oraz zmian, które wywołały na rynku rolno-żywnościowym. Realizacji celu głównego służyły następujące cele szczegółowe:

- zdefiniowanie przyczyn interwencjonizmu państwowego w sektorze rolno-żywnościowym,
- identyfikacja modeli interwencjonizmu rolnego ze względu na zróżnicowane mechanizmy wsparcia na przykładzie UE, USA, Japonii, Australii i Nowej Zelandii,
- określenie specyficznych cech rolnictwa jako determinanty polityki rolnej w zróżnicowanych modelach interwencjonizmu państwowego,
- wskazanie na potrzebę liberalizacji handlu produktami rolno-żywnościowymi w ramach GATT/WTO w warunkach stabilizacji sytuacji dochodowej rolnictwa,
- zbadanie zmian w poziomie i strukturze wsparcia rolnictwa jako efekt Rundy Urugwajskiej w analizowanych krajach,
- zbadanie dostosowań w sferze realnej sektora rolno-żywnościowego (podażowych, cenowych, obrotów z zagranicą) jako skutku zmian w polityce rolnej badanych krajów,
- ocena efektów postanowień Rundy Urugwajskiej GATT w sektorze rolno-żywnościowym i określenie przyczyn niepowodzenia liberalizacji handlu rolnego w ramach WTO,
- konstrukcja prognozy przyszłych możliwych zmian w sferze instytucjonalnej i realnej sektora rolno-żywnościowego.

Zakres podmiotowy pracy objął celowo wybrane kraje wysokorozwinięte – ze szczególnym uwzględnieniem UE, USA, Japonii, Australii i Nowej Zelandii. Wybór tych krajów wiązał się po pierwsze z ich bardzo dużym wpływem na gospodarkę światową, światową politykę rolną i światowy handel rolny. Po drugie, wybrane kraje charakteryzuje odmienny model interwencjonizmu oraz różne warunki produkcyjne, co pozwoli na ocenę wpływu Rundy Urugwajskiej na sektor rolno-żywnościowy w zróżnicowanych uwarunkowaniach, tzn. przy stosowaniu innych mechanizmów interwencjonizmu rolnego.

Rozprawa składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, podsumowania oraz aneksu. Rozdział pierwszy ma charakter metodyczny, natomiast rozdziały drugi, trzeci i częściowo czwarty mają charakter przeglądowy. Zakres czasowy badań empirycznych zaprezentowanych w rozdziałach czwartym, piątym i szóstym dotyczy lat od 1986 roku (początek Rundy Urugwajskiej) do możliwie najnowszych dostępnych danych. Rozdział ostatni ma charakter prognostyczny. Symulacja przy użyciu modelu równowagi częściowej sektora rolnego AGLINK 2006 dała możliwość stworzenia prognozy dostosowań na światowych rynkach rolnych do zmiany instrumentów polityki rolnej do 2014 roku.

MATERIAŁY I METODY BADAŃ

W badaniach zostały wykorzystane dane wtórne pochodzące z literatury przedmiotu oraz z informacji statystycznych publikowanych przez organizacje międzynarodowe. Zmiany w poziomie i strukturze instrumentów wsparcia pro-

ducentów rolnych zbadano przy użyciu zestawu wskaźników wsparcia rolnictwa Producer Support Estimates (PSE) pochodzących z corocznych publikacji Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) pt. „*Agricultural Policies in OECD Countries. Monitoring and Evaluating*” oraz bazy danych OECD „*Producer and Consumer Support Estimates, OECD Database 1986–2006*”. Analizę dynamiki i struktury zmiennych rynkowych na wybranych rynkach rolnych przeprowadzono w oparciu o dane statystyk Urzędu Statystycznego Wspólnot Europejskich (EUROSTAT), Światowej Organizacji Handlu (WTO), Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) oraz Food and Agricultural Policy Research Institute (FAPRI), Międzynarodowego Funduszu Walutowego (IMF), Banku Światowego (BS) oraz polskiej i zagranicznej literatury przedmiotu. Analizę scenariuszową projekcji potencjalnych wyników negocjacji WTO przeprowadzono z wykorzystaniem danych pochodzących z bazy danych modelu AGLINK oraz materiałów informacyjnych WTO.

W pracy zastosowano dwie grupy metod badawczych. Pierwsza z nich, „*before and after*” to grupa metod o charakterze *ex post*, które polegają na porównaniu wybranych zmiennych, w okresie przed Rundą Urugwajską i po jej zakończeniu z wykorzystaniem wybranych metod statystycznych. Metody te zastosowane zostały w odniesieniu do analizy zmian w politykach rolnych badanych krajów oraz zmian w sferze realnej sektora rolnego i obejmują: wskaźniki wsparcia producentów rolnych wskaźnik wsparcia producentów rolnych PSE, wskaźnik wsparcia cen rynkowych MPS, wskaźnik całkowitego wsparcia producentów rolnych TSE, wskaźnik wsparcia usług dla rolnictwa GSSE, wskaźnik nominalnej ochrony producentów NPC oraz wskaźnik nominalnej pomocy dla producentów NAC), wskaźniki pomiaru otwartości rynków rolnych (wskaźnik otwartości rynku, wskaźnik penetracji importu, wskaźnik wydajności eksportu, wskaźnik wydajności eksportu netto) oraz statystyczne metody analizy danych, takie jak analiza struktury i dynamiki zjawisk, analiza korelacji i regresji wielokrotnej, grupowanie metodą Warda.

W ramach drugiej grupy metod (o charakterze *ex ante*) zastosowano metodę prognozowania gospodarczego z wykorzystaniem dynamicznego modelu równowagi częściowej na podstawie wybranych scenariuszy rozwoju negocjacji w ramach WTO. Istota modelu równowagi częściowej polega na tym, że traktuje on wybrany sektor (np. sektor rolny) jako zamknięty system, w którym brak jest powiązań z resztą gospodarki. Wpływ pozostałych sektorów gospodarki można uwzględnić wprowadzając do modelu zmienne egzogeniczne. W badaniach wykorzystano model równowagi częściowej AGLINK-Cosimo, który stworzono w wyniku współpracy OECD i FAO poprzez połączenie modelu AGLINK oraz FAO World Model. AGLINK to dynamiczny, popytowo-podażowy model równowagi częściowej sektora rolnego w krajach OECD i agregatu reszty świata. Ponieważ AGLINK jest modelem równowagi częściowej, objęte nim zostały jedynie wybrane rynki produktów rolnych (pszenica, inne zboża, ryż, oleiste, śruty, oleje roślinne, wołowina i cielęcina, wieprzowina, drób, baranina, jaja, mleko, masło, ser, mleko w proszku tłuste, mleko w proszku odtłuszczone,

serwatka w proszku i kazeina). Zmienne w modelu obejmują roczne wielkości podaży, konsumpcji, zapasów, obrotów w handlu zagranicznym oraz ceny i instrumenty polityki handlowej (cła, parakwoty celne, subsydia eksportowe) i polityki wsparcia wewnętrznego. Wersja modelu z 2006 roku zawiera 10 800 równań i obejmuje 39 pojedynczych krajów oraz 16 regionów.

Jednym z zastosowań modelu jest możliwość wprowadzania tzw. szoków w zmiennych egzogenicznych (np, zmian w instrumentach polityki rolnej). W corocznych publikacjach OECD pt. *Agricultural Outlook*, przedstawione zostają wyniki tzw. symulacji bazowej, czyli prognozy zakładającej, że polityki rolne w krajach objętych modelem nie ulegną zmianie. Analizy ewentualnych zmian w politykach rolnych przeprowadza się w odniesieniu do symulacji bazowej. Ilościowe ujęcie powiązań pomiędzy rynkami i krajami pozwala określić nie tylko kierunek, ale również rozmiar dostosowań rynkowych wynikających ze zmian sytuacji ekonomicznej i polityki rolnej. W pracy przeprowadzono symulacje pięciu scenariuszy rozwoju negocjacji rolnych w ramach WTO. W scenariuszach przyjęto założenie różnych poziomów redukcji instrumentów blokujących dostęp do rynku (ceł i parakwot celnych) oraz subsydiów eksportowych z pominięciem kwestii związanych z instrumentami wsparcia wewnętrznego

WYNIKI BADAŃ I WNIOSKI

Rozważania na temat odmienności prowadzonej przez kraje wysokorozwinięte polityki rolnej i przyjętego modelu rozwoju rolnictwa w okresie przed Rundą Urugwajską upoważniają do sformułowania następujących wniosków:

- polityka rolna w badanych krajach wyrosła na gruncie bardzo zróżnicowanych problemów i realizowano ją przy wykorzystaniu odmiennych mechanizmów wsparcia. W krajach UE i Japonii wsparcie dla sektora rolnego przekazywano przede wszystkim drogą poprzez rynek wspierając ceny rynkowe, regulując podaż i chroniąc rynek przed konkurencją z zagranicy. W USA dodatkowo wprowadzono programy pobudzania popytu i bezpośredniego wspierania dochodów rolników. W Australii i Nowej Zelandii położono nacisk na badania i rozwój, wspierając cenowo i dochodowo jedynie wybrane strategiczne rynki, zachowując ogólny niski średni poziom wsparcia;
- zróżnicowane warunki dla rozwoju rolnictwa oraz realizacja odmiennej polityki wsparcia sektora rolnego doprowadziły w sposób naturalny do utworzenia dwóch grup państw reprezentujących wspólne interesy na forum GATT/WTO. Pierwszą grupę stanowiły te, które przed Rundą Urugwajską prowadziły silnie interwencyjną i protekcyjną politykę wsparcia sektora rolnego (czyli kraje europejskie i Japonia) i opowiadały się za przyjęciem raczej łagodnych zobowiązań liberalizacji polityki rolnej i handlowej wobec rolnictwa. Drugą grupę utworzyły państwa, dla których eksport produktów rolnych miał duże znaczenie w całości eksportu

i które prowadziły zdecydowanie bardziej liberalną politykę wobec sektora rolnego. Krajami tymi były kraje z grupy Cairns, wśród których pierwszoplanową rolę odgrywały Nowa Zelandia i Australia, a wspierane były przez USA i Kanadę.

Badania nad procesem implementacji Porozumienia w Sprawie Rolnictwa GATT/WTO w krajach wysokorozwiniętych oraz przeprowadzonymi w tych krajach wewnętrznymi reformami sektora rolnego pozwalają na następujące konstatacje:

- wszystkie z badanych krajów wysokorozwiniętych wypełniły zobowiązania wynikające z Porozumienia w Sprawie Rolnictwa GATT/WTO i dokonały zamiany instrumentów pozataryfowych na ekwiwalent celny, obniżyły średni poziom ceł, zredukowały wartość i wolumen subsydiowanego eksportu, a także obniżyły poziom wsparcia wewnętrznego mierzonego wskaźnikiem Aggregate Measurement of Support (AMS);
- jednak ze względu na ustalenie formuł redukcji opartych na prostych średnich, badane kraje silniej obniżyły poziom protekcji i wsparcia dla produktów o niewielkim znaczeniu dla ich gospodarek, natomiast polityka wobec produktów strategicznych często pozostała niezmieniona;
- analiza implementacji Porozumienia w Sprawie Rolnictwa wskazuje, że najbardziej efektywne było ono w zakresie redukcji subsydiów eksportowych. Ten filar Porozumienia ma najistotniejsze znaczenie dla krajów UE. W kwestii dostępu do rynku i wsparcia wewnętrznego okazało się ono być mniej efektywne;
- porównanie dynamiki spadku wskaźników wsparcia % PSE i NAC ze wskaźnikiem protekcji NPC wskazuje, że liberalizacja polityki handlowej postępuje szybciej niż liberalizacja polityki wewnętrznej. Wynika to z faktu, że instrumenty protekcji podlegają redukcji, bez możliwości substytuowania ich innymi mechanizmami polityki handlowej, natomiast w przypadku polityki wewnętrznej kraje mają do dyspozycji wachlarz instrumentów, które nie podlegają redukcji i mogą służyć jako substytut wsparcia cenowego i innego ograniczanego przez WTO.
- w UE i USA w trakcie trwania negocjacji w ramach Rundy Urugwajskiej i w okresie jej implementacji przeprowadzono reformy polityki rolnej, które ukierunkowane były przede wszystkim na ewolucję struktury wsparcia wewnętrznego ze wsparcia cenowego zaliczanego do „skrzynki żółtej” na wsparcie bezpośrednie niepowiązane z bieżącą produkcją zaliczane do „skrzynki niebieskiej”¹ bądź „zielonej”². Ten manewr pozwolił krajom

¹ Do „skrzynki niebieskiej” zakwalifikowano środki powodujące minimalne zakłócenia w handlu i mechanizmach rynkowych. Założono, iż poziom wsparcia będący wynikiem tych instrumentów nie będzie obniżany, chyba, że przekroczy poziom z 1992 roku.

² Instrumenty te nie posiadają bezpośredniego lub minimalny wpływ na wolny handel i procesy rynkowe. Muszą one pochodzić ze źródeł budżetowych, a nie być wynikiem obciążania konsumentów wyższą ceną produktu i nie wiążą się z mechanizmem wspierania cen rynkowych.

rozwiniętym na utrzymanie wsparcia dla sektora rolnego na zbliżonym poziomie przy jednoczesnym wypełnieniu założeń Porozumienia. Aczkolwiek w tym zakresie wskazuje się również na dobór okresu bazowego i chybioną konstrukcję wskaźnika AMS;

- wyjątek wśród krajów wysokorozwiniętych stanowią Australia i Nowa Zelandia, które przeprowadziły reformy rolne jeszcze przed lub w trakcie Rundy Urugwajskiej i dzięki temu doprowadziły do prawie całkowitej liberalizacji sektora rolnego jeszcze zanim zaczęto wdrażać Porozumienie w Sprawie Rolnictwa.

Rozważania dotyczące wpływu zmian w polityce rolnej badanych krajów na relacje rynkowe pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

- wbrew założeniom Porozumienia w Sprawie Rolnictwa GATT/WTO i przemianom, które dokonały się w polityce rolnej krajów rozwiniętych, w sferze realnej sektora rolnego brak jest dostosowań bezpośrednio związanych z procesem implementacji tego Porozumienia;
- tylko na rynku produktów pochodzenia roślinnego doszło do spadku cen ze względu na ograniczenie instrumentów wsparcia cenowego, aczkolwiek nie znalazło to odzwierciedlenia w dostosowaniach podażowych. Na rynku produktów pochodzenia zwierzęcego trendy cenowe i podażowe kształtowały się w zróżnicowany sposób w badanych krajach na poszczególnych rynkach. Również w zakresie obrotów w handlu zagranicznym brak jest dostosowań, które mogłyby bezpośrednio wskazywać na efektywność implementacji Porozumienia w Sprawie Rolnictwa;
- pomimo reform polityki rolnej przeprowadzonych w badanych krajach wysokorozwiniętych i rozwiniętych, dzięki substytucji wsparcia cenowego wsparciem bezpośrednim, producenci rolni ciągle podlegają ochronie ze strony państwa, dzięki czemu dochody rolniczych gospodarstw domowych utrzymują się na stabilnym poziomie. Działania takie stoją w sprzeczności z propagowaną przez te kraje na forum międzynarodowym ideą wolnego rynku;
- za główne powody, dla których efekty Porozumienia w Sprawie Rolnictwa GATT/WTO w sferze realnej sektora rolnego były umiarkowane uznać można: dobór okresu bazowego, kiedy ceny na rynkach światowych kształtowały się na bardzo niskim poziomie; nieprecyzyjne sformułowanie zobowiązań do redukcji, które umożliwiały wieloraką ich interpretację; przyjęcie formuły redukcji ceł opartej na prostej średniej, co pozwoliło na utrzymanie wybranych ceł na wysokim poziomie; wprowadzenie systemu parakwot celnych bez ujednoczenia systemu ich alokacji; zastosowanie wskaźnika AMS do pomiaru poziomu wsparcia wewnętrznego oraz wyłączenie spod zobowiązań redukcji tzw. „skrzynki zielonej” i „skrzynki niebieskiej”; przyjęcie wąskiej definicji subsydiów eksportowych, która nie obejmuje problemu państwowych przed-

siębiorstw handlu zagranicznego, pomocy żywnościowej i kredytów eksportowych; słabe zaangażowanie krajów rozwijających się w proces ustalania norm fito-sanitarnych;

Badania nad możliwymi skutkami dalszej liberalizacji handlu produktami rolnymi w ramach WTO doprowadziły do sformułowania następujących wniosków:

- w ocenie ewentualnych przyszłych porozumień WTO dotyczących kwestii liberalizacji polityki rolnej pomocne mogą być globalne ekonomiczne modele równowagi częściowej i ogólnej. Wykorzystany w pracy model równowagi częściowej sektora rolnego AGLINK, pozwolił stwierdzić, że w przypadku niezmienności innych czynników efekty wycofania subsydiów eksportowych i redukcji ceł byłyby silniejsze na rynkach produktów zwierzęcych niż na rynkach produktów roślinnych. Szczególne znaczenie z punktu widzenia krajów rozwijających się miałyby liberalizacja rynku wołowiny i produktów mleczarskich. Dostosowania rynkowe byłyby najslabsze w przypadku scenariusza, w którym wycofano by jedynie subsydia eksportowe, natomiast najsilniejsze w scenariuszu, który obejmował również całkowitą redukcję ceł. Różnice w wynikach scenariuszy opartych na różnych propozycjach krajów członkowskich WTO byłyby na tyle nieznaczne, że stwierdzić można, iż kraje, którym faktycznie zależy na liberalizacji handlu produktami rolnymi powinny złagodzić swoje stanowisko w tej kwestii. Dojście do kompromisu w kwestii dostępu do rynku nie gwarantuje jednak podpisania porozumienia, gdyż ciągle nierozwiązana pozostałaby kwestia najbardziej kontrowersyjna – polityka wsparcia wewnętrznego;
- wyniki symulacji modelem AGLINK wskazują, że dostosowania, które wystąpiłyby na rynkach rolnych w wyniku wycofania subsydiów eksportowych i ceł są stosunkowo słabe. Rolnicy w krajach rozwiniętych wspierani są bowiem rozbudowanym systemem instrumentów polityki wewnętrznej. Co więcej, istnieje realne prawdopodobieństwo, że wycofane cła i subsydia eksportowe zastąpione zostałyby inną formą wsparcia, która zrekompensowałaby producentom rolnym dochód utracony w wyniku ewentualnej liberalizacji polityki handlowej. Można więc sformułować wniosek, że dopiero liberalizacja polityki handlowej połączona z silną redukcją wsparcia wewnętrznego mogłaby wywołać istotne zmiany w strukturze światowego handlu produktami rolnymi.

Przeprowadzone badania pozwoliły zrealizować założone cele badawcze i zweryfikować pozytywnie postawione w pracy hipotezy. Upoważniają one do oceny dotychczasowych działań WTO w zakresie liberalizacji sektora rolnego i prognozowania efektów przyszłych negocjacji rolnych na forum tej Organizacji. Na efekty Porozumienia w Sprawie Rolnictwa Rundy Urugwajskiej GATT/WTO należy spojrzeć z dwóch stron. Z jednej strony, pierwszy i jak dotąd jedyny raz udało się osiągnąć porozumienie krajów członkowskich co do kształtu re-

form polityki rolnej i wprowadzić handel rolny w ściśle określone zasady i normy. Prawie cały handel produktami rolnymi objęto instrumentami taryfowymi, natomiast ograniczenia pozataryfowe zostały zredukowane do minimum. Za ważny wynik negocjacji w ramach Rundy Urugwajskiej uznaje się również udoskonalenie procesu rozstrzygania sporów. Jest to z pewnością dobry punkt wyjścia do dalszych negocjacji na forum WTO i liberalizacji handlu zagranicznego produktami rolnymi. Z drugiej strony, praktyczna implementacja postanowień oraz ich efekty w sferze realnej okazały się dużo mniej skuteczne niż zakładano, czego przyczyn, jak wykazano w pracy, upatrywać można w niedociągnięciach w ustaleniu metod liberalizacji oraz wyjątkowo wysokim poziomie wsparcia w okresie bazowym dla Porozumienia. Nie oznacza to jednak, że Runda Urugwajska nie przyczyniła się w ogóle do poprawy sytuacji na światowym rynku produktów rolnych. Negocjacje w ramach tej Rundy były przyczynkiem do wprowadzenia reform polityki rolnej w niektórych krajach wysokorozwiniętych. Chodzi tu zwłaszcza o reformę Wspólnej Polityki Rolnej UE, czyli tzw. Reformę McSharry'ego z 1992 roku i reformę rolną w USA FarmBill 1996. Faktem jest, że reformy w krajach UE i USA były też konieczne ze względu na rosnące koszty tej polityki i coraz mniejszą akceptację społeczną i dlatego też można dyskutować, czy zmiany, jakie zaszły w polityce rolnej w tych krajach były bezpośrednim wynikiem RU czy nie. Co więcej, Porozumienie uniemożliwia krajom zrobienie tzw. „kroku w tył”, co oznacza, że nie mogą już one powrócić do bardziej protekcyjnej polityki.

Problem niechęci do liberalizacji handlu produktami rolnymi wynika jednak z dużego nacisku lobby rolniczego w krajach rozwiniętych, które poniosłyby największe straty. Korzyści dla konsumentów byłyby natomiast słabo odczuwalne, dlatego też presja nie jest tak silna jak ze strony rolników. Multilateralny system handlu produktami rolnymi, pomimo postępu osiągniętego w ramach Rundy Urugwajskiej, wymaga jeszcze rozwiązania wielu kwestii. Polityka rolna w krajach rozwiniętych została przekształcona w taki sposób, aby spełnić założenia Porozumienia i jednocześnie nadal łagodzić wpływ zmian cen na rynkach światowych na decyzje rodzimych rolników. Oznacza to, że w celu pełniejszej liberalizacji konieczne jest zaostrzenie dyscypliny w zakresie trzech obszarów (dostępu do rynku, wsparcia wewnętrznego oraz subsydiów eksportowych) ustalonych w trakcie Rundy Urugwajskiej. Szanse na wynegocjowanie porozumienia, które wprowadzałoby istotne zmiany w zasadach prowadzenia handlu produktami rolnymi są jednak nikłe. Pomimo dominacji optyki liberalnej w ekonomii rolnej, opartej na koncepcjach neoklasycznych oraz wynikających z niej przesłanek do liberalizacji handlu rolnego, przebieg negocjacji na forum WTO i postawa krajów rozwiniętych wyraźnie wskazują, że realia życia odrzucają te koncepcje. Najwięksi gracze na arenie międzynarodowej, tzn. kraje UE, USA oraz większość pozostałych członków OECD już dawno doszła do przekonania, że bez aktywnej polityki wsparcia i subwencji w celu retransferu nadwyżki ekonomicznej do sektora rolnego, nie jest możliwe utrzymanie trwałego i zrówno-

ważonego rozwoju gospodarczego, gdyż w przeciwnym przypadku dysproporcje strukturalne wywołane problemami dochodowymi rolnictwa ten rozwój spowolnią.

Promotor: prof. dr hab. Andrzej Czyżewski
Recenzenci: prof. dr hab. Jerzy Wilkin
dr hab. Waldemar Czternasty, prof. nadzw.

Obrona odbyła się 17 czerwca 2008 r.
na Wydziale Ekonomii Akademii Ekonomicznej w Poznaniu

*Dr Agnieszka Poczta-Wajda
Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
Katedra Makroekonomii
i Gospodarki Żywnościowej
Al. Niepodległości 10
60-967 Poznań
e-mail: agnieszka.poczta@ae.poznan.pl*